

Թեամբ մ'օրինակուելով նախորդներէն, և տաճարին կիսասեանց կամարներու վրայ ևս կան զանազան կենդանիք, և ինչպէս Աղթամարայ Ս. Խաչն ալ, աւարտեալ 921ին, բազմակերպ ձեւերով զարդարուած է: Այս խորհրդածութիւնը կը մղեն զիս՝ Շիրակայ ոստանին արծուոյն վրայ պատահական ձեւ տարբեր բան մը նշմարելու: Բազրատունեաց նշանն իսկ, նմանողութեամբ Արշակունեաց օրինակին, ինչպէս ըսի: Այս պատճառաւ ալ թռչունը կը պահէ հոն իւր բնական ձեւը, հակառակ ուրիշ երկզուիս արծիւներու՝ քանդակուած առ ի զարդ՝ զորս պիտի տեսնենք յետոյ: Այս համոզումն կը հաստատէ նաև Մինաս Համթեցի, որ թէև ժամանակաւ կրտսեր (1698ին կը գրէր), այլ նիւթին տեղեակ, խօսելով Ռուբինեանց նշանի մասին, կը յարէ. « իսկ առաջին թագաւորն Հայոց որ ի հիւսիս՝ զարծիս նշան կրէին »: Այդ հիւսիսային թագաւորը, քան զՌուբինեանս « առաջին », Բազրատունիք էին:

Անույ արծուեցանդակը մեզ կու տայ բնագրին գաղափարը, բայց ոչ ճիշդ նմանութիւնը, որ ճարտարագոյն արուեստաւորի մը ձեռքէն անշուշտ աւելի կատարեալ ձևով մը պիտի ելնէր:

Նուազ կը գրաւէ մեր ուշը՝ քաղաքին պարսպաց աւագ դրան վերև քանդակուած առիւծը, երբ նկատենք՝ թէ այդ պարսպաները մէկ անգամէ աւելի քանդուեր ու շինուեր են յետ Բազրատունեաց¹, և ընկած զանազան տիրապետութեանց ներքև. որով և առիւծն ու շինողն անյայտ, թէև հաւանօրէն օտար մը: Զոյգ առիւծներ՝ մէջտեղ արևով, քանդակուած կան Մփրկերտի (Ֆարկին) մօտ՝ աշտարակի մը պատին վրայ, որ շինուած է սուլտան Մալիք էլ Աշրաֆի օրով, 1203ին. և առիւծն

յետոյ Սելիւզեանց ալ իրենց նշան ըրին՝: Զէին կարող Բազրատունիք երկու անջատ և աննման նշաններ միանգամայն ունենալ. և օտար յիշատակ մ'է Անույ առիւծը:

3. — Գալով դրօշակիր ձողին, անոր հանգամանքները նոյն կը կարծեմ Ռուբինեանց ունեցածին հետ՝ զոր պիտի տեսնենք ստորև: Իսկ վառը համարելի է դէպ ի վայր կախուած՝ նման բիւզանդականին (աստ, Ը). գոնէ այսպէս էին աներկբայապէս կայսերէն ընդունուածները. մինչ յառաջ տոհմային ոճը կապերով պնդած էր վառը բունին (աստ, Է, 4):

(Շարունակելի)

Հ. ՎԱՐՈՒՆ ՀԱՅՈՒՆԻ

ԱՆՆԱՆԻՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԷ

Քանինէր կան, անուն չունին ոսկեւտա՝
Մարմարեղէն կոթողներու քանդակուած,
Ու պատմութիւնն իր հերիւնով չէ տըւած
Ապագային անոնց դէմքերը պայծառ:

Շիրիմ չունին, փայտէ խաչեր ալ չի կան
Հոն՝ ուր զըւարթ, Հայրենիքին ի պատիւ
Պատերազմի խառնուրդին մէջ՝ բազմաթիւ
Յաղթանակներ երազեցին և ինկան...

Ասկայն այսօր անոնց չունչէն հըրեղէն
Ազատութեան դրօշակները նորէն
Շատ վեր, շատ վեր, ու ոսկեւծալ կը բացուին...

Եւ անոնք են ժողովուրդի զաւակներ,
Որ նետելով՝ անցան, փառքի դափնիներ
Հայրենիքի նուիրական մահեանին...

ԱՐՄԵՆ-ԵՐԿԱՅ

1. Ազգաբանուորիւն Հայոց. Վաղարշապատ, 1870, էջ 42.

2. Հ. Ղ. Աւիւան, Շիրակ, էջ 40-44.

3. Lehmann-Haupt, *Materialien zur älteren Geschichte* ևն. Berlin, 1907.

